

4

Fjärde tillfället

Pussmatt – det farligaste knepet!

Vad behöver ni?

- Ett schackspel och pjäser
- Papper och penna
- Det tomma brädet som hör till Uppdrag Qaflans dilemma

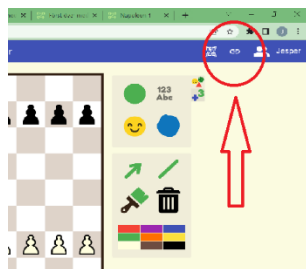
Vad ska ni göra idag?

- 1) Veckans anekdot
- 2) Vad är en pussmatt?
- 3) ”Få din pappa att sluta spela schack knepet!”
- 4) Försvar mot Skolmatt
- 5) TEST: Schackmatt
- 6) Minispelet: Första schacken vinner
- 7) Lösa uppgift nr 4 Qaflans dilemma

Hur funkar det om man jobbar tillsammans online?

Du och din partner sitter vid var sin dator som har tillgång till internet. Ni har en kommunikationskanal öppen så ni kan prata med varandra (telefon, eller ZOOM, eller liknande), samt en chatmöjlighet. (Kan vara mail, Messenger, chatfunktionen i ZOOM eller liknande.)

Några av schackdiagrammen (de små schackbräderna) i texten som följer har hyperlänkar till ”Logiqboard”. Klicka på brädet och du kommer till ställningen i Logiqboard. En av er klickar sedan på ”länksymbolen” uppe i högra hörnet.

Det kommer upp en ruta som frågar om du vill kopiera länken. Det gör du, och så skickar du den till din partner (via Mail, Messenger eller chatfunktionen i ZOOM), som klickar på den och kommer till samma bräde du har. Nu kan ni dra drag på samma bräde, spela minispel eller analysera ihop.

Veckans anekdot

Århundradets VM-match: Bobby Fischer mot Boris Spasskij

Efter ryska revolutionen 1917 bildade kommunisterna den nya staten Sovjetunionen 1922. De ville visa att denna stat var den bästa i världen med de smartaste människorna. Hur bevisar man det? Jo, man satsar på schack. Ledningen för landet anställde schacktränare över hela det stora nya riket, som fick öppna schackskolor och drilla barnen i schackspelets konst.

Under nästan hela 1900-talet prenumererade också Sovjetunionen på världsmästartiteln, titlarna i alla lagmästerskap, och de flesta spelarna på topp 10-listan i världen kom från landet. Men så en dag kom det fram en ung trettonårig kille från USA, Bobby Fischer, som slog världen med häpnad med sitt spel. Han hade ingen tränare utan gick helt sin egen väg och satsade allt. Efter några år hade han slagit sig in i världstoppen och 1972 tog han sig hela vägen till en VM-match mot den sovjetiske världsmästaren Boris Spasskij. Denna tidpunkt i historien kallas för "Kalla kriget". Världen var uppdelad mellan öst och väst, med Sovjet som ledare för östländerna och USA som ledare för västländerna. Det var mycket spännande mellan de två blocken, och VM-matchen blev därför något mycket större än en match i schack, utan även en kamp mellan två system.

Den första frågan var, var matchen skulle spelas? Varken öst eller väst kunde tänka sig att matchen spelades i något av motståndarnas länder. Till slut föll valet på Island, och huvudstaden Reykjavik.

Alla världens blickar vändes mot den lilla ön mitt ute i norra Atlanten. Boris Spasskij kom med ett stort följe coacher, sekundanter och läkare inför matchen som skulle börja 1 juni. Men ingen Bobby syntes till. Han vägrade komma om inte prispotten blev högre. Öppningsceremonin genomfördes utan Bobby, och till slut sa en miljardär att han dubblade prispotten om Bobby åkte dit och till och med den amerikanske utrikesministern Henry

4

Kissinger ringde till Bobby och bad honom åka genom att säga: ”Det här är världens sämste schackspelare, som ringer till världens bäste. USA vill att du åker dit och spöar ryssarna. Kom loss nu och åk till Island!”

Det gjorde Bobby. I första partiet gjorde han ett nybörjarmisstag och förlorade. Bobby blev så arg att han ställde en massa nya krav till arrangörerna och vägrade komma till det andra partiet. Han förlorade på Walk Over. Ett andra samtal kom från president Kissinger och Bobby gick med på att fortsätta matchen trots att han låg under med 2-0. Och sen ...

Till slut vann Bobby Fischer matchen med 12,5 – 8,5 och han blev ny världsmästare. Men när det var dags för nästa VM-match två år senare, då lyckades ingen med att få honom att ställa upp och Anatolij Karpov, från Sovjet, vann på Walk Over och ordningen var återställd.

4

Vad är Pussmatt?

Nu ska vi lära oss det vanligaste sättet som det blir schackmatt på, och det är när damen ställer sig precis framför motståndarens kung och är garderad. Det kallas för en Pussmatt. Varför då? Jo, det finns en liten saga som berättar att en dam ville pussa motståndarens kung, men var nervös för att kungen inte ville. Hon behövde att en vän höll henne i handen när hon pussade honom. Som tur var hade hon många vänner, och alla var beredda att hålla henne i handen. Kungen pussades och var sedan fast.

Nu tittar vi på hur Pussmatten fungerar.

I den här ställningen ska damen ställa sig på g7 för att stå precis framför motståndarens kung. Sedan ska en annan pjäs gardera damen. Till exempel så här:

4

Den vita damen står precis framför den svarta kungen. Bonden på f6 garderar den vita damen, därför kan den svarta kungen inte slå damen, för då hamnar den i schack. Kungen kan inte fly undan och det går inte att ställa något emellan damen och kungen. Det är schackmatt. Här kan ni se hur de andra pjäserna kan gardera damen på g7. (Det räcker förstås med en "vän")

4

”Få din pappa att sluta spela schack knepet” (Skolmatten)

Jesper Bergmark Hall

För några år sedan skrev Jesper Bergmark Hall boken ”Schackma Gandhi får en idé”. I slutet av den lär läsaren sig Skolmatt. Det är ett av de snabbaste sätten det kan bli schackmatt på, men också ett av de vanligast förekommande. Bergmark Hall gav boken till en väns sexåriga son i julklapp. På annandagen ringde vännen och berättade upprört att hans son hade utmanat honom på schack på juldagen och vunnit efter fyra drag och fem sekunder. Sonen hade kommenterat det hela med att det var ett klassiskt knep. Bergmark Halls vän förklarade att han aldrig mer skulle spela schack. Skolmatten går därför ibland under namnet: ”Få din pappa att sluta spela schack knepet.”

Skolmatten är en variant av Pussmatt och fungerar så här. När man startar ett schackparti har vit och svart var sin svag punkt.

4

Punkten f7 för svart och f2 för vit. Orsaken är att dessa bönder bara är garderade av kungen. Det man siktar på vid Skolmatt är en Pussmatt på f7. Vit börjar med att spela 1.e2-e4 sedan 2.Lf1-c4 och 3.Dd1-h5.

I sitt fjärde drag kan vit sedan spela 4. Dh5xf7.

Nu har vit fått till sin Pussmatt. Löparen på c4 garderar damen på f7, så svart kan inte slå damen. Kungen kan inte fly undan och det går inte att ställa en pjäs emellan.

Kanske känner ni igen följande parti från förra lektionen:

1.e2-e4 e7-e5

2.Lf1-c4 Lf8-c5

4

3.Dd1-h5 Sg8-f6

4.Dh5xf7 matt

Detta är det vanligaste sättet som en Skolmatt uppstår på.

Försvar mot Skolmatt

Jesper Bergmark Hall

Men om man spelar svart, hur ska man då försvara sig mot Skolmatt?

Det kritiska läget är detta.

4

Svart är på draget. Nu är vit redo att slå med damen på f7 och det skulle bli matt. Hur ska svart undvika att det blir matt? Det finns olika möjligheter. Vissa bättre än andra. Ett vanligt förekommande misstag är att man vill förhindra att damen når f7 med g6.

Men g6 är inte ett bra drag, även om det förhindrar Skolmatten, eftersom den vita damen kan slå på e5. (Tänk alltid på "Ta om det är gratis"-knepet)

Nu schackar den vita damen den svarta kungen, och samtidigt hotar den tornet på h8 och löparen på c5. Vit vinner material.

Ett annat försök är att man garderar f7-bonden med springaren på h6.

4

Nu kan inte damen ta på f7, eftersom springaren då kan ta damen. Men återigen är problemet att damen kan slå på e5 med schack.

Ett bättre sätt är 4... Dd8-e7, som garderar både f7-bonden och e5-bonden. Det är ett riktigt bra drag, men ännu vassare är att spela 4...Dd8-f6.

Damen på f6 garderar nu f7-bonden och e5-bonden, men dessutom hotar den nere på f2, den vita svaga bonden i startställningen. 4...Dd8-f6 är ett riktigt bra drag.

Träna in både själva Skolmatten och försvaret mot den så det verkligen sitter. Kan man knepet, och motståndaren inte gör det, vinner man nästan varje parti.

**VI SPELAR
IHOP**
Schaek for alla

Vilken pjäs VAKTAR den svarta kungen? (Ringa in pjäsen som VAKTAR den svarta kungen)

Diagram 1: Chessboard position after White's move 1. The board is an 8x8 grid with columns labeled A-H and rows labeled 1-8. White pieces are at f2 (king), g3 (rook), and h4 (rook). Black pieces are at h8 (king), g4 (rook), and f3 (king).

A chessboard diagram showing a position after White's move 1. The board has columns labeled A through H and rows labeled 1 through 8. White pieces are located at C3, E2, and G3. Black pieces are located at C8, E8, and G5.

NEJ

Chessboard diagram showing a position after White's move 1. d4. The board has columns labeled A through H and rows labeled 1 through 8. White pieces are on d4 (King), f2 (Rook), and c1 (Rook). Black pieces are on b3 (Knight) and f2 (Rook).

NEJ

NEJ

NEJ

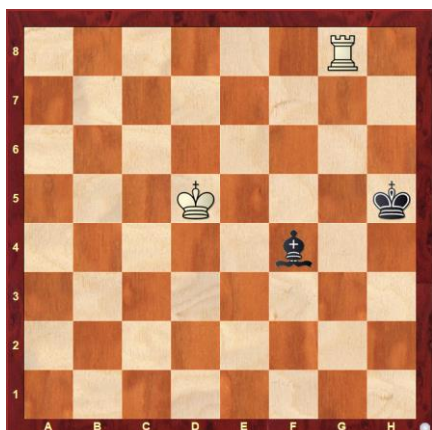
4

Rita ett kryss på den ruta där en vit dam ska stå så att det är schackmatt

7)

8)

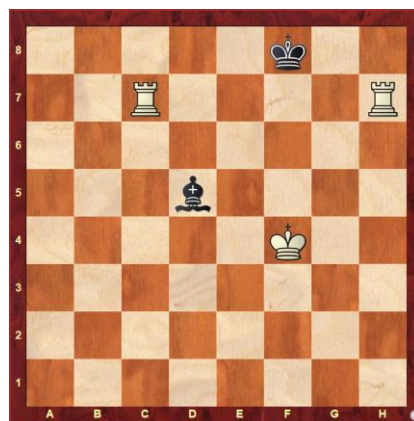

9)

Gör schackmatt i ett drag (Notera gärna draget, eller rita ut det)

10)

Vit drar

11)

Vit drar

12)

Vit drar

4

Minispelet: Första schacken vinner

Det här minispelet spelas från utgångsställningen för ett schackparti. Den vinner som först lyckas schacka motståndarens kung. Då tar partiet slut direkt. Tänk därför på att ni kan offra t.ex. damen på en bonde bara för att få till en schack. Eftersom vit börjar har vit en stor fördel, och svart måste ofta försvara sig tidigt. Spela därför gärna ett antal partier, både med vit och med svart. Därefter är det en bra uppgift att analysera tillsammans hur man spelar bäst. En fråga att försöka besvara: Vilket är vits bästa första drag?

(Klicka på brädet ovan och du kommer till ställningen i Logiqboard, om ni vill analysera ihop)

Svar till mattestet

- 1) Tornet på g3 vaktar
- 2) Kungen på e6 vaktar
- 3) NEJ
- 4) JA
- 5) NEJ
- 6) NEJ
- 7) Damen ska stå på f7
- 8) Damen ska stå på h5
- 9) Damen ska stå på h8
- 10) 1.Tc7-c8 matt
- 11) 1.Dg4-e2
- 12) 1.Df3xf7 matt

4

Uppgift 4 Qaflans dilemma

Sätt in ett vitt torn i ställningen ovan så att den svarta kungen är schackmatt

(Klicka på brädet ovan och du kommer till ställningen i Logiqboard, om ni vill analysera ihop)

På det tomma schackbrädet som är kopplat till "Qaflans dilemma" skriver ni initialen T i rutan där tornet ska stå.